

Bürokraside İttihat ve Terakki Zihniyeti

Dejavu

2013 yılının 17 Aralık sabahına gözlerini Türkiye’de açanlar; şafak vakti başlayan ‘yolsuzluk ve rüşvet’ operasyonu olarak adlandırılan, içlerinde bakan çocukları, belediye başkanları, işadamları ve önemli mevkilerde görev alan bürokratların gözaltına alındığı haberi ile sarsıldılar. Büyük kapsamlı bu operasyon; birbirlerinden farklı üç dosyanın birleştirilmesi ve gözaltı süreci de nöbetçi savcılık nezaretinde Emniyet Şube Müdürleri düzeyinde gerçekleştirildi. Yasal bir engel olmamakla birlikte, teamüller çiğnenmiş, amirlerini bilgilendirmeyen şube müdürleri görevlerinden ivedi olarak el çektirilmiştir.

Tartışmanın bundan sonraki seyri, operasyonun yolsuzluk ve rüşvet kastı olmaktan çok, siyaseti yıpratma ve hükümete gözdağı verme anlamında uluslararası bir operasyon olarak algılandı. Ve zaman zaman sessiz olarak zikredilen ama bu operasyon ile daha yüksek sesle ifade edilen “**paralel devlet**” yapılanmasından sıkça bahsedildi. Türkiye Cumhuriyeti’nin Başbakanı, paralel devlet ile mücadele edeceklerini ve inlerine kadar girip yok edeceklerini defaatle dile getirdi.

Bugüne kadar daha çok askeri bürokrasi üzerinden dillendirilen derin yapılar ve iktidarlar üzerinde kurulan vesayet, sivil bürokratlar tarafından - yargı da dahil olmak üzere – da kurulma girişimlerine bu topraklar şahit oldu. Dolayısı ile operasyonun yargı süreci devam ederken ve savcı henüz mütalaasını vermediğinden, operasyonun yapılış şekli ve esas maksadının hükümeti hedef aldığı kabulü ile sonuç alınmasa dahi sivil bir darbe girişimi olarak adlandırılabilir.

Benzer tecrübeleri yaşamış bir ülke olarak M. Şükrü Hanioğlu’nun İslam Ansiklopedisi için kaleme aldığı “İttihat ve Terakki Cemiyeti” maddesi için düştüğü notlardan alıntı meramımız anlatmaya kifayet edecektir. “II. Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki kısa bir süre dışında **paralel bir hükümet** gibi çalışmış, Mahmud Şevket Paşa suikastının ardından bütünüyle bir tek parti iktidarı kurmuştur. Saray, II. Abdülhamid’in hal’i sonrasında siyasette belirleyici rol oynayan bir kurum olmaktan çıkmış, Bâbîâli bürokrasisi önce dolaylı olarak, sonra doğrudan İttihat ve Terakki hâkimiyeti altına girmiştir. İttihat ve Terakkinin kendini bir “vatan kurtarıcı”

olarak görmesi ve kendine muhalefeti vatan hainliğiyle eş tutması, II. Meşrutiyet döneminin iktidar – muhalefet ilişkilerinin sertleşmesine ve iktidar değişimlerinin seçim dışı yöntemlerle gerçekleşmesine sebep olduğu kadar daha sonra Türk siyasi hayatı üzerinde derin tesir icra edecek bir tek parti geleneğinin kurulması sonucunu doğurmuştur.” (TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 23)

Bu cümleden olmak üzere, son satırlarda dile getirilen iktidar değişimlerinin seçim dışı yöntemlerle gerçekleşmesi ve bir zihniyetin Cumhuriyet tarihimiz boyunca da varlığını devam ettirmesi, İttihat ve Terakki zihniyetine referans olarak uzanabilmektedir. Halkın oylarının tercihi ile iktidara gelenlerin, muktedir olamadıklarından şikâyetleri bilinen bir gerçektir. Bugüne kadar devlet içindeki derin yapılardan sürekli bahsedilmiş, demokratik esaslar çerçevesinde kamuoyunun önünde cereyan etmesi gereken hadiseler, kapalı kapılar ardında başka hesaplar gözetilerek servis edilmiştir. Egemenliğin kayıtsız şartsız millette olduğu itikadını da zorlayan bu yapılanmalar, ülkenin demokratikleşme sürecini sekteye uğratmıştır.

Çok partili hayata geçilmesi ve demokratik seçimler yapılması ile belirlenen hükümetlerin üzerinden bugüne kadar dört askeri darbe ve bir muhtıra geçmiş, Türkiye’nin demokratik hak ve özgürlükler konusunda kaydettiği mesafeleri geri almıştır. Bu darbelerde rol alan askeri bürokrasi olmakla birlikte, sivillerin de dahli olmayan bir darbe de olmamıştır. Vesayet sisteminde en güçlü aktör olarak asker gözükmekle birlikte yakın dönemde yaşadığımız 27 Nisan e-muhtıra ve 28 Şubat post modern darbesinde askeri bürokrasi dışındaki özellikle bağımsız olması gereken yargı ve akademik bürokrasinin rolleri unutulmamalıdır.

İttihat ve Terakki’nin 31 Mart Vaka’sından hareketle, Padişahın hal’ine kadar geçen süreçte yaşananlar benzerleri ile ve bazen değişik rollerle yakın tarihimizde yaşanmıştır. Bunları burada dile getirmek yazının alanı içersinde mümkün gözükmemektedir. Yaşanılan hadiselerde değişenin sadece aktörler olduğu görülmektedir. Esas dikkat edilmesi gereken; kendini bu ülkenin sahibi olarak gören ve toplumsal değişimi kendi idealleri üzerinden gerçekleştirmek isteyen, bu uğurda sapma gördüğünde kendinden aldığı doğal görevle gerek silahlı gerekse silahsız farklı yöntemlerle müdahale eden jakoben elitist zihniyettir. Derin ve paralel hadiseler yaşandığında referans olarak İttihat ve Terakki zihniyetinin hedef gösterilmesi yöntemlerin benzerliğinden kaynaklanmaktadır. Ve bu her seferinde “*dejavu*” olarak karşımıza çıkmaktadır.

2007 e-muhtırasına sivil iradenin tavrı, 2010 referandumunun yüksek oy oranı (yüzde 68) ile kabulü, 2011 yılında demokrat görünümlü bir Genelkurmay Başkanının göreve gelmesi ve takip eden süreçte siyaseti ilgilendiren konulardan ısrarla uzak durması, iktidar üzerinde askeri vesayetin son bulduğu konusunda umut vericidir. TSK'nın bugün gösterdiği davranış ve tutum, belirsizliğini aştığı ve konumunu içselleştirdiği şeklinde okunabilir. Fakat 17 Aralık operasyonu ile bazı yargı mensuplarının açıklamaları, basına bilgi sızdırmaları, bürokratların kendi içinde yapılanmaları başka bir vesayet sistemi ile karşı karşıya kaldığımızı göstermekte fakat yöntem konusunda bizi şaşırtmamaktadır.

Yine Hanioglu'nun "İttihat ve Terakki'nin yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi hayatı ve bu yeni yapı içerisinde siyasi teamüllerin teşekkülü üzerindeki etkisi tartışılmaz olmakla birlikte bu cemiyet / fırkanın çok uluslu bir devletin şartları içinde doğmuş ve yine böylesine bir çerçevede faaliyette bulunmuş bir örgüt olduğunu da göz ardı etmemek, bu alanda aşırı genellemelere gitmemek daha doğru olur" uyarısını dikkate alarak, bir zihniyet dönüşümü gerçekleşecek ise bunun demokratik gelişmeleri takip edecek ve beklentilere karşılık verecek, yasaları çağa uygun hale getirecek, hak ve özgürlükler ile ilgili kazanımları savunacak ve koruyacak seçimle gelen ve egemenliği halk adına temsil eden sivil iktidarlar eliyle gerçekleşecektir.